

SICILIEN

Av pol. mag. TORSTEN ÖRN

SICILIEN och kanske i all synnerhet huvudstaden Palermo hör till de platser som jävar Kiplings påstående att öst och väst aldrig skulle mötas. Frågan är om dessa någonstans smält samman som på Sicilien. Den som vill kan se Siciliens äldre historia som en oavbruten kamp mellan öst och väst, där väst representeras av den storgrekiska kolonisationen på 700-talet före Kristus, den romerska provinsregimen som installerades fem århundraden senare och de normandiska vikingaättlingar som på 1000-talet skapade en av alla tiders sällsammaste statsbildningar på ön, medan kartager, Bysans och araber står för öst. Man behöver inte vara länge på Sicilien för att frapperas av den kulturblandning detta givit upphov till. Man finner helgedomar, där folk efter vartannat offrat åt grekiska gudar, vördat den romerske kejsaren, förrättat gammalkristen och ortodox andakt, prisat Allah och nu följer katolsk mässa, mosaiker lagda på bysantinskt sätt som förhållig normandiska monarker omgivna av arabiska ornament, och majestätiska doriska tempel samsas med palmskuggade moskéer och trotsiga normandiska riddarborgar.

Framför allt i Palermo finns talrika prov på vad man kallar normandisk-arabisk stil — en säregen korsning. Befolkningselementen är inte längre klart urskiljbara. Den inte bara för sin tid enastående språkliga och religiösa tolerans som gjorde det möjligt för en Roger Guiscard och en Fredrik av Hohenstaufen att ena greker, italienare, araber, judar och många andra till krigiska och kulturella stordåd fick under den spanska tid som följde på 1282 års sicilianska aftonsång ge vika för den katolska renlärighetens krav. På dagens Sicilien finns nästan bara italiensk-talande romerska katoliker, även om ansiktsdrag och namn ofta erinrar om något tidigare skede i öns historia. Den enda kvarvarande minoriteten utgörs av den albano-grekiska folkspillra som på 1400-talet fann en fristad på Sicilien och alltjämt i mycket lever sitt eget liv i det inre av västra Sicilien, ehuru utan att ge upphov till något minoritetsproblem.

Den ö som upplevt Platon söka förverkliga sin idealstat, Archimedes dra cirklar, Paulus grunda en av de första kristna församlingarna i Europa och Fredrik II samla sin tids kulturella elit nedsjönk under

spansk och bourbonsk tid till att bli en av Europas fattigaste och mest efterblivna utposter. Förtryck, försämrat handelsläge, jordförstöring, jordbävningar och vulkanutbrott samspelade. Sicilien kom att stå utanför århundradens kulturella och ekonomiska utveckling i västerlandet. Sporadiska uppryckningsförsök kvävdes av regimen eller »mafian», denna säregna företeelse som sociologerna numera är ense om att betrakta som en funktion av den bristande kontakten mellan styrelse och undersåtar, som en slags självständig men accepterad förvaltare som utöver den rella makten med de medel han finner gott. Införlivandet med Italien efter Garibaldi och hans ett tusen tappas seger vid Calatafimi 1860 innebar ingen vändpunkt. Siciliens liksom det övriga Syditaliens intressen underordnades konsekvent det segrande och i alla avseenden mera utvecklade Norditaliens.

Självstyrelse

Missnöje med de rådande förhållandena ledde inte bara till en omfattande utvandring utan också till en rad väpnade uppror och krav på självstyrelse. Flera misslyckade försök att installera någon sorts autonom regim gjordes, men det var först sedan en växande siciliansk opinion med mafiansgoda minne och folkhjälten-banditen Salvatore Giuliano som symbol under intryck av det »lyxliv» den amerikanska ockupationsarmén förde börjat kräva an-

slutning till Förenta Staterna som kung Umberto utnämnde en särskild ståthållare för Sicilien och i maj 1946 utfärdade en vittgående autonomistatus för ön. Republiken har sedan bekräftat självstyrelsen genom en s.k. konstitutionell lag 1948. Till den autonoma regionen Sicilien räknas också en rad kringliggande mindre öar såsom de vulkanrika Lipariska öarna dit bl. a. Stromboli hör, förvisningsön Ustica och Pantelleria, som Mussolini sökte göra till ett italienskt Malta. Liknande regional självstyrelse har medgivits också Sardinien och de tvåspråkiga områdena Tentino-Alto Adige och Valle d'Aosta, men Siciliens autonomi är vidsträcktare än dessas, och Sicilien har t. ex. egna lagar för jordreform och oljeexploatering.

I den autonoma regionen Sicilien har den italienska centralregeringen i Rom i stort sett endast behållit kontroll över utrikespolitik, försvarsväsen, mynt, tullar och statskatter. Prefekterna för regionens nio provinser utnämns av Romregeringen men står till den regionala regeringens förfogande. Som ett mellanting mellan ståthållare och ambassadör har Romregeringen en »Commissario delle Stato» i Palermo.

Självstyrelsen utövas av en folkvald, lagstiftande assemblée med 90 medlemmar, en av denna vald president och tolv assessorer, vilka tillsammans med presidenten utgör den regionala »giuntan», som i förhållande till församlingen fungerar

som en parlamentarisk regering. Statskommissarien har makt att inlägga veto mot lagförslag han anser strida mot regionstatuten eller republikens författning men får finna sig i att regionens president kan överklaga hans veto hos författningsdomstolen i Rom. Dit kan presidenten också vända sig mot lagar och beslut fattade i Rom, som han anser inkräkta på autonomin eller eljest strida mot regionstatuten. Ett stående stridsämne mellan region och republik är storleken av det belopp centralregeringen årligen skall ställa till regionens förfogande.

I det sicilianska parlamentet är samma partier företrädda som i det italienska. Liksom i Rom har det kristligt demokratiska partiet under hela perioden varit det i särklass största, ehuru ofta utan att förfoga över absolut majoritet. Monarkisterna har ett av sina säkraste fästen på Sicilien med dess nedärvda monarkiska tradition, medan liberaler och socialdemokrater har svårare att göra sig gällande än på fastlandet. Den yttersta vänstern — Nennisocialister och kommunister — har liksom i det övriga Italien som regel samlat omkring en tredjedel av rösterna. Regeringarna, vilka undantagslöst letts av någon kristlig demokrat, har oftast sökt stöd till höger, vilket ibland förorsakat konflikter med regeringen i Rom, vars politik ofta varit mera vänsterorienterad.

Existensen av ett separat sici-

lianskt parlament hindrar inte att Sicilien är företrätt i centralparlamentet i Rom på samma villkor som övriga landsändar och att det som regel sitter minst en sicilianare med i den italienska regeringen. Den kristligt demokratiska förre konseljpresidenten och inrikesministern Mario Scelba och förutvarande liberale utrikesministern Gaetano Martino torde vara de sicilianare vars insats på den nationella scenen blivit mest uppmärksam. I den nuvarande regeringen är den kristligt demokratiska ministern utan portfölj Giardina sicilianare.

Flertalet bedömare är ense om att autonomin visat sig fungera tillfredsställande såväl ur siciliansk som allmänitaliensk synpunkt. Det finns emellertid många som hävdar att den reella makten på Sicilien varken tillkommer de nya självstyrelseorganen eller Romregeringen utan hans högvördighet ärkebiskopen av Palermo kardinal Ernesto Ruffini. Mafian åter synes efter sin senaste storhetstid åren efter den allierade landstigningen 1943 ha mist mycket av sin betydelse som politisk maktfaktor, även om åtskillig korrupktion och många våldsdåd i de västra provinserna alltjämt måste skrivas på dess konto.

Jordreform

Under romersk tid var Sicilien en av världsríkets värdefullaste kornbodar. Sedan dess har emellertid jordförstörelse, rovdrlft, skogs-

skövling och allmän efterblivenhet degraderat det sicilianska jordbruket. Särskilt ödesdigert var det utbredda latifundiesystemet. Mera sällan var latifundierna föremål för rationell stordrift; oftast förpaktades jorden bort i småplättar till lantarbetare och omfördelades dem emellan vart eller vartannat år. Mussolini övervågde genomförandet av en jordreform men drog sig i det längsta för att stöta sig med det jordägande skiktet, vars stöd han behövde i andra sammanhang. 1950 års revolutionärt provocerade jordlagstiftning på fastlandet föranledde dock slutligen en siciliansk lag om jordreform, som trädde i kraft 1 januari 1951. Enligt denna lag, som åtskilligt avviker från den nationella lagstiftningen, skall jordegendomar som inte fyller vissa ganska högt ställda krav på produktivitet exproprieras ner till en storlek av 200 har, den exproprierade jorden uppdelas i lotter om tre till sex har och fördelas bland tidigare lantarbetare. Jordägarna ersattes med obligationer för det värde de själva uppgivit vid senaste självdeklaration men gavs möjlighet att före lagens ikraftträdande sälja den jord som annars skulle exproprieras. Många begagnade denna möjlighet och undgick därigenom betydande förluster. I många fall, påstår reformens kritiker, utgjordes köparna av lantarbetare, som övertalades sätta sig i skuld för att köpa den jord som annars skulle blivit deras till följd av exproprieringen. Samman-

lagt har dock cirka 140 000 har exproprierats, varav 73 000 har fördelats bland drygt 17 000 lantarbetare. Återstoden håller myndigheterna på att iståndsätta för jordbruk eller har tagits i anspråk för allmänna ändamål. Innan jorden övergår i lantarbetarens ägo, måste han under en treårig prøvotid visa sin driftighet som egen företagare. Antalet vräkningar har dock bl. a. av politiska skäl varit oerhört litet.

Det är emellertid inte bara fråga om en omfördelning av jorden. Därmed vore föga vunnet. Det allmänna — och här är det italienska staten i form av »la Cassa per il Mezzogiorno» som agerar — ser till att de nya bönderna får hus, redskap, kreatur, utsäde och goda råd. Vidare sätter man jorden i stånd åt dem genom dikesanläggningar, gödsling m. m., bygger vägar, kraft- och vattenledningar samt inte minst vattenreservoarer, som är av den största betydelse på den regnfattiga ön. De sammanlagda kostnaderna för dessa investeringar uppges genomsnittligt vara sju à åtta gånger så stora som utgifterna för själva jordförvärvet. I princip är det meningen att bönderna i sinom tid skall återbetala något av detta till det allmänna.

En social revolution innebär försöken att spränga byarna och flytta ut de nyvordna bönderna å sina ägor. Det är malarians och banditväsendets framgångsrika bekämpande som gjort detta möjligt. Sedan får man väga vinsten av flera

arbetstimmar per dygn, som förut måst tillbringas på åsneryggen, mot förlusten av den tidigare gemenskapen. Reformens tillskyndare hoppas att de förbättrade kommunikationerna — övergång från mula till vespa — och televisionen skall bidra till att försona bönderna med denna förlust.

Det sicilianska jordbrukets produktivitet har inte undgått att höjas under de senaste åren. Dels och i första hand tack vare de stora investeringarna, dels genom den större omsorg brukarna lägger ner som ägare. För närvarande fungerar reformagenturerna som storgodscentraler och tillhandahåller försöksanläggningar, maskinpark och instruktörer. Målet är emellertid att denna verksamhet så småningom skall övertas av kooperativa sammanslutningar mellan bönderna. Dit har man dock ännu långt kvar. Att först förvandlas från kuschade lantarbetare till självägande, individualistiska bönder för att sedan omskolas till lojala kooperatörer har blivit väl koncentrerat för en och samma generation. Man sätter också allt mer sitt hopp till nästa, läskunniga och motoriserade generation.

Industriell revolution

Den frihandelsvänliga politik Sardinien påtvingade Italien efter 1860 fick en förödande effekt på den industri bourbonerna med hjälp av tullskydd byggt upp i Syditalien. Sva-
velutvinningen, som sedan årtion-

den måste subventioneras för att uthärda den amerikanska konkurrensen, var den enda egentliga industri Sicilien kunde visa upp för ett årtionde sedan. Messina var visserligen av gammalt Italiens och en av världens största utskeppningshamnar för citrusfrukter, och Marsala var berömt för det vin som utskeppades därifrån, men ingen var någon modern storhamn. Endast Catania kunde glädja sig åt en mera betydande allmänindustriell aktivitet.

Med hjälp av de milliarder lire »la Cassa per il Mezzogiorno» pumpar in i öns näringsliv har detta emellertid nu börjat radikalt förändras. Till en början koncentrerade man sig på jordbruket och infrastrukturen — vägar, broar, vattenledningar, kraftverk, kraftledningar, telefontät, sjukhus, skolor etc. Nu har man börjat övergå till att via särskilda institut bevilja industrikrediter i stor skala. Även genom att medge lättnader i fråga om tullar, skatter och allehanda avgifter söker man uppmuntra inhemskt och utländskt kapital att söka sig till ön. Något sicilianskt kapital att intressera för industriella investeringar finns inte. Man kan redan se vissa resultat. Bland de produkter man hittills fått i gång industriell framställning i större skala av märks cement, konstgödsel och andra kemiska produkter för jordbruket, fruktemballage, saft- och andra fruktprodukter. Därtill kommer en raskt framväxande verk-

stadsindustri och sist men inte minst en verkligt betydande oljeindustri.

Redan 1949/50 genomfördes en regional lagstiftning om oljeexploatering, som genom sin välvilja mot utländska bolag väsentligt skilde sig från den nationella. 1953 gjorde man de första stora fynden kring Ragusa som alltjämt är oljeindustrins centrum. Även vid Gela har betydande fyndigheter påträffats. Vid Fonanarossa har man börjat utvinna metangas i växande kvantiteter. Den stora oljehamnen är Augusta, som med pipelines förbundits med Ragusafälten, och där man också har anlagt raffinaderier. Produktionen uppgick 1957 till 1 260 000 ton, vilket motsvarar omkring 90 % av Italiens samlade oljeproduktion och 10 % av dess totala konsumtion. I år beräknar man nå upp till över 1 600 000 ton. Till det ekonomiska värdet kommer det psykologiska, att sicilianarna fått nytt hopp om sin ös rikedom och utvecklingsmöjligheter.

Till öns industrier bör man också räkna turistväsendet, som årligen inbringar milliarder lire. Även här har gjorts stora investeringar i allmän och privat regi. Om vägnätets utbyggnad har nämnts tidigare. Ön har dessutom fått en serie utmärkta hotell och motell även utanför de traditionella turiststråken, historiska minnesmärken och museer har rustats upp.

Vad handeln beträffar må erinras om de årliga industrimässorna i Palermo och Messina, planerna

på att göra Augusta och eventuellt även Catania till frihamn samt Sici-liens förbättrade handelsläge till följd av de södra medelhavsländernas växande ekonomiska betydelse. Av Europamarknaden hoppas man att västtyskt kapital via marknadens investeringsbank, som har förre ministern för Syditalien Campilli till chef, skall söka sig till ön och att den 17-åriga övergångstiden skall vara tillräcklig för att öns industrier sedan skall klara sig utan tullskydd gentemot medlemsländerna och med reducerade tullmurar gentemot utanförstående länder.

Överbefolkning

Sicilien är åtta gånger så stort som Gotland och har nittio gånger dess folkmängd. Befolkningen har det senaste århundradet ökat från cirka 900 000 till 4,5 millioner, dvs. femdubblats medan hela Italiens befolkning under samma tid »endast» fyrdubblats. Folktätheten uppgår till 171 invånare per km² jämfört med 158 i hela Italien och 16 i Sverige. Vet man dessutom hur begränsad den samlade produktionen varit och alltjämt är, förstår man att varken levnadsstandard eller sysselsättningsnivå kan vara särskilt hög. Överbefolkningen är i själva verket ett av öns svårast bemästrade problem. Att emigrera — vilket förr 10 000-tals sicilianare gjorde om året — har blivit allt svårare till följd av allehanda restriktioner i flertalet länder, i all synner-

het för sådan okvalificerad arbetskraft Sicilien har att erbjuda. Även här knyter man förhoppningar till Europamarknaden, som ju bl. a. också innebär gemensam arbetsmarknad. Till det italienska fastlandet kan ingen hindra sicilianarna att utvandra, men även där är arbetslösheten stor. Katolska kyrkans väl kända inställning till födelsekontroll utesluter frivillig barnbe-gränsning som ett radikalmedel. Återstår att finna sysselsättning åt så många som möjligt på Sicilien.

Närvaron av ett stort arbetskraftsöverskott har i hög grad verkat hämmande på rationaliseringssträvandena. Inom jordbruket har man måst ta hänsyn till att ökad mekanisering visserligen kan höja produktiviteten men samtidigt ökar arbetslösheten. När det gäller industriföretag är de lokala myndigheterna ofta mera intresserade av att få i gång anläggningsarbeten, som ger nya arbetstillfällen, än att få dessa avslutade och komma i gång med produktionen. Den begynnande industrialiseringen har emellertid absorberat allt fler av städernas arbetslösa, medan de allmänna arbetena har givit sysselsättning åt många av de undersysselsatta eller arbetslösa på landsbygden. Samtidigt söker man genom ökad elementar- och yrkesundervisning höja bildningsnivån och göra den sicilianske arbetaren mera konkurrensfäbig på den italienska och den internationella arbetsmarknaden. Även de

tre universitetet i Catania, Messina och Palermo håller på att rustas upp.

Vid sidan av det allmänna och industriföretagen arbetar också en rad enskilda sammanslutningar och individer på att minska nöden och okunnigheten. En av de mest uppmärksammade socialreformatorerna är arkitekten Danilo Dolci, som tagit sig an den fattiga fiskarbyn Trappetto väster om Palermo.

Full sysselsättning och frihet från nöd är dock ännu en långt avlägsen hägring.

Mot ett bättre Sicilien

Det är obestridligt att det utträttats storverk på Sicilien de senaste åren och att ön äntligen tycks vara på väg uppåt i kulturellt och ekonomiskt avseende. Men man bör för den skull inte glömma att Rom inte byggdes på en dag, att Sicilien har sekler att ta igen. Till det Sicilien med ett rationaliserat jordbruk, en mångfacetterad och blomstrande industri, ett förstklassigt undervisningsväsen och full sysselsättning och där det inte längre finns plats för analfabeter och »mafiosi», okunnighet och korrupktion, som utgör reformpolitikens mål, är vägen alltså jämt mycket lång. Man bör också ha i minnet, att det demokratiska systemet, vars parlamentariska marginal är hårfin, och dess reformpolitik hela tiden har kunnat rida på en ihållande högkonjunktur. En tid av lika ihållande depression kan i grund förändra hela situationen.